

УДК 377:371.124:641.5

Наталія Оверко

**РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
СПЕЦДИСЦИПЛІН ПТНЗ КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ:
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ**

Педагогічна майстерність викладача спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю виявляється: в його обізнаності в галузі кулінарії, інновацій у харчових технологіях, прагненні до постійного саморозвитку в професії, системі його цінностей, професійній культурі, креативному педагогічному мисленні, здатності до педагогічного впливу на учнів, володінні адаптованими до харчової галузі комп'ютерними програмами, педагогічній творчості тощо. Оскільки більшість викладачів до роботи в ПТНЗ працювали кухарями в різних закладах громадського харчування і не мають педагогічної освіти, розвиток їхньої педагогічної майстерності можна забезпечити у процесі підвищення кваліфікації.

Різні аспекти педагогічної майстерності висвітлені у працях Ю. Азарова, О. Астахова, О. Барабанщикова, Є. Барбіної, Ф. Гоноболина, В. Гриньової, М. Дьяченка, І. Зязюна, Т. Іванової, Л. Крамущенко, В. Кременя, І. Кривоноса, В. Куценка, О. Лавриненка, А. Макаренка, Т. Матвійчук, Е. Помиткіна, К. Романової, О. Савченко, В. Семиченко, І. Синиці, С. Сисоевої, В. Сухомлинського, Н. Тарасевич, Г. Хозяїнова. Проблему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі закладів професійної освіти, досліджували Л. Анциферова, Н. Брюханова, Г. Васянович, О. Дубасенюк, Н. Журавська, О. Коваленко, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, В. Майборода, А. Маркова, Л. Мітіна, Н. Ничкало, В. Олійник, О. Пехота, Н. Протасова, М. Скаткін, В. Сластьонін. Питання підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін вивчали В. Баришников, С. Батишев, В. Дьяченко, В. Ковальчук, М. Махмутов, А. Нікуліна, Ю. Торба, Л. Шевчук, О. Щербак. Проте у цих дослідженнях проблема розвитку педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ кулінарного профілю не розглядалася.

Рівень педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації зростає, якщо реалізувати педагогічні умови і методика її розвитку.

Мета статті полягає у висвітленні отриманих експериментальних даних щодо ефективності розвитку педагогічної майстерності в разі застосування обґрунтованих нами педагогічних умов.

До педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації відносимо: розроблення й упровадження дисципліни “Розвиток педагогічної майстерності” для підвищення кваліфікації викладачів; проектування та застосування інноваційних форм, методів і технологій розвитку педагогічної майстерності та їх застосування у процесі підвищення кваліфікації; зорієнтованість процесу розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін на актуалізацію їхніх потреб щодо постійного самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності; спрямованість курсів підвищення кваліфікації на гармонійний розвиток кожного з компонентів педагогічної майстерності [5].

Побудована схема поетапного розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін кулінарного профілю (рис. 1) дала змогу розробити методику розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю [4].

Реалізація педагогічних умов і впровадження авторської методики розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю відбувалася під час підвищення кваліфікації слухачів експериментальних груп (260 осіб). Навчання слухачів контрольних груп (260 осіб) здійснювалося традиційним способом. У ході експерименту проводилося вимірювання та порівняльний аналіз параметрів професійно-педагогічних характеристик викладачів експериментальних і контрольних груп, що визначають їхню педагогічну майстерність у контексті забезпечення кожної з педагогічних умов: загальнопедагогічної підготовленості; здатності до професійно-педагогічної діяльності; професійно-особистісної готовності; професійно-педагогічної креативності.

Під ефективним розвитком педагогічної майстерності розуміємо послідовне підвищення ступеня вираженості компонентів педагогічної майстерності (з адаптивного до творчого рівня) у викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю.

Для експерименту були сформовані групи викладачів з однаковим рівнем компонентів педагогічної майстерності. Розподіл відбувався за принципом саморефлексії викладачів. При цьому важливим було, щоб молоді викладачі розуміли, що вони перебувають на першому, початковому етапі актуалізації педагогічної майстерності. Досвідчені ж викладачі ПТНЗ, як виявилось, часто схильні недооцінювати свій психолого-педагогічний потенціал.

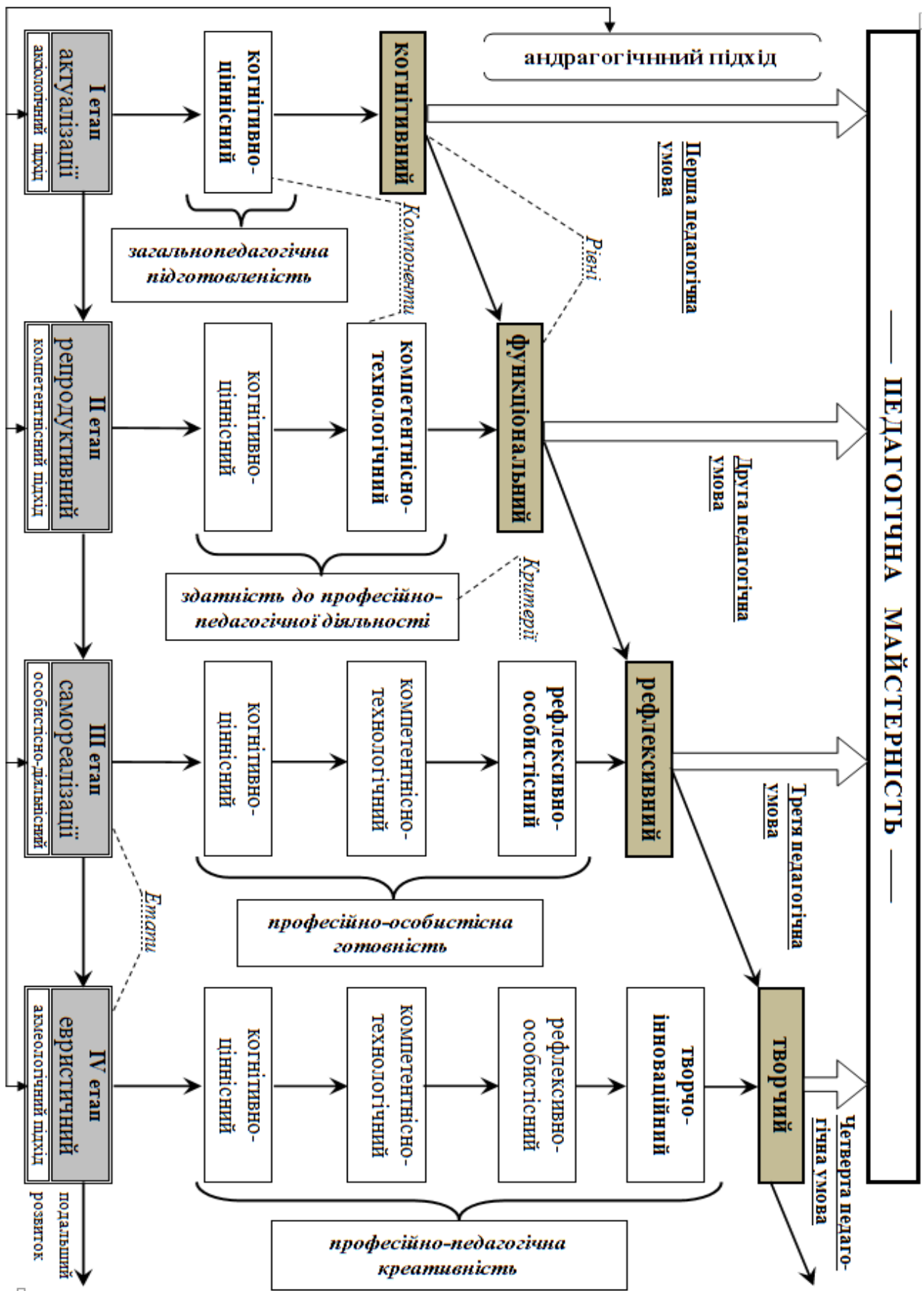

Рис. 1. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спецтехнології

У ході експерименту в 2012-2013, 2013-2014 та 2014-2015 н. р. проводилося вимірювання показників, які визначають компоненти педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю (див. табл. 1).

Таблиця 1

Етапи, компоненти, критерії та рівні педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю

Етапи розвитку	Структурний компонент, який розвивається	Критерій (провідна ознака)	Рівні сформованості
I. Актуалізації	когнітивно-ціннісний	загальнопедагогічна підготовленість	когнітивний
II. Репродуктивний	компетентісно-технологічний	здатність до професійно-педагогічної діяльності	функціональний
III. Самореалізації	рефлексивно-особистісний	професійно-особистісна готовність	рефлексивний
IV. Евристичний	творчо-інноваційний	професійно-педагогічна креативність	творчий

Для оцінювання ефективності розвитку педагогічної майстерності було проведено вимірювання параметрів професійно-педагогічних характеристик викладачів спецдисциплін – слухачів експериментальних і контрольних груп, які визначають компоненти їхньої педагогічної майстерності. Результати дослідження, отримані в експериментальних і контрольних групах до початку експерименту, співставлялися з результатами після його завершення. Оскільки кожна з педагогічних умов спрямована, переважним чином, на розвиток одного з компонентів педагогічної майстерності, проведений порівняльний аналіз дозволив зробити висновок про доцільність обґрунтованих нами педагогічних умов.

Подамо результати порівняльного аналізу за кожним із критеріїв педагогічної майстерності.

1. Оцінювання *загальнопедагогічної підготовленості* слухачів експериментальних і контрольних груп проводилася за двома ознаками (педагогічні знання, педагогічні цінності) переважно з молодими викладачами, які перебували на адаптивному рівні сформованості педагогічної майстерності. У ній взяли участь 140 викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю – слухачів курсів підвищення кваліфікації в обох групах (ЕГ і КГ). Методика навчання в ЕГ відповідала етапу актуалізації педагогічної майстерності. Було виконано низку

вимірювань за допомогою тестування: попередніх (вхідних – перед початком курсів), проміжних і кінцевих (після закінчення навчання). Для розподілу слухачів – викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю – за ступенем вираженості компонентів педагогічної майстерності були використані показники: низький, середній, вище середнього, високий. Одержані початкові та кінцеві результати, після узагальнення та розподілу слухачів за ступенями вираженості компонентів, для наочності подані на рис. 2 і 3 у вигляді діаграм.

Перед початком курсів загальнопедагогічна підготовленість викладачів контрольних (КГ) та експериментальних груп (ЕГ) за обома ознаками була, як видно з діаграм, майже однаковою. При цьому низького ступеня вираженості ознак у викладачів не було виявлено. Після проведення курсів підвищення кваліфікації за нашою методикою розвитку педагогічної майстерності сформованість педагогічних знань у слухачів ЕГ (рис. 2) суттєво зростає.

Як видно з рис. 2, кількість слухачів ЕГ із високим ступенем педагогічних знань зростає на 12,5 % і досягла 30,7 %, зі ступенем вище середнього – на 10,1 %, а із середнім – знизилась на 22,6 %. У КГ зростання кількості слухачів із високим ступенем педагогічних знань відбулося лише на 4,2 % і досягла 23,6 %, а зі ступенем вище середнього – на 8,5 %.

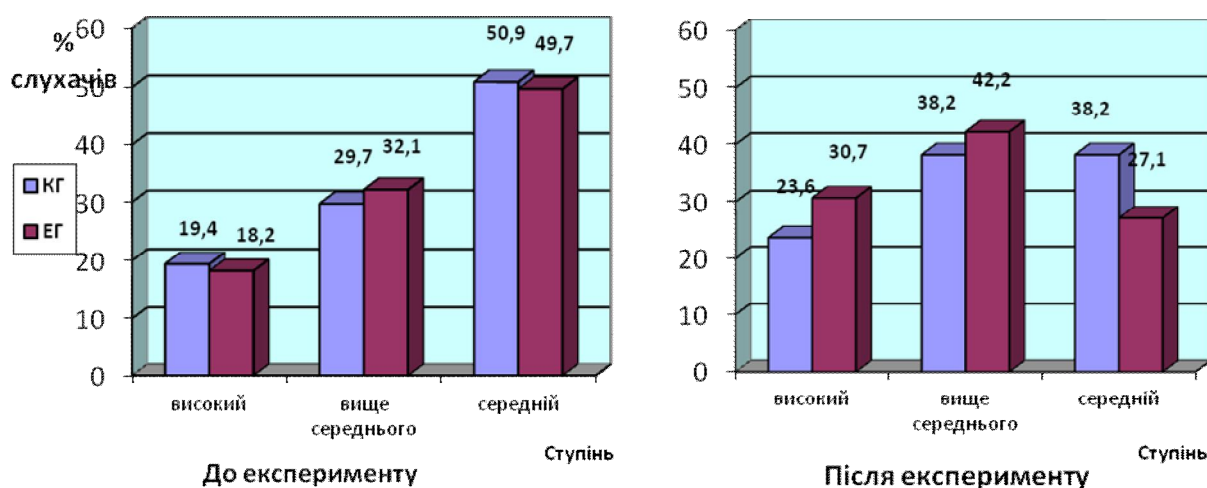

Рис. 2. Динаміка розвитку педагогічних знань викладачів спецдисциплін – слухачів курсів підвищення кваліфікації

Зміна ступеня вираженості педагогічних цінностей (рис. 3) має ті ж ознаки. Зауважимо, що до навчання на курсах підвищення кваліфікації у значній кількості молодих викладачів вони лише починали формуватися.

Як бачимо, кількість слухачів ЕГ із високим ступенем вираженості педагогічних цінностей зростає на 26,0 % і досягла 31,3 %, вище середнього – на 16,9 %, а з середнім закінчили навчання лише 15,9 %. У КГ зростання

кількості слухачів із високим ступенем вираженості педагогічних цінностей відбулося на 8,5 % (становить 14,3 %), зі ступенем вище середнього – на 10,1 %, а із середнім – зменшилась, відповідно, на 18,6 %.

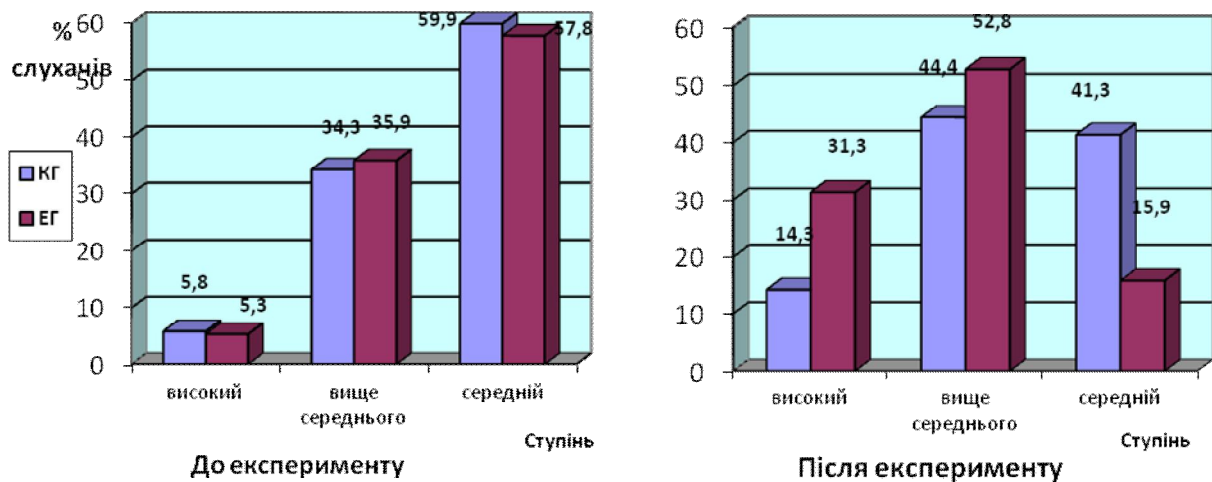

Рис. 3. Динаміка розвитку педагогічних цінностей у викладачів спецдисциплін – слухачів курсів підвищення кваліфікації

Цей етап формульовального експерименту свідчить про майже вдвічі вищу динаміку розвитку показників загальнопедагогічної підготовленості слухачів експериментальних груп за нашою методикою (перший показник вищий в 1,8 рази, другий – у 2,3).

2. Здатність до професійно-педагогічної діяльності – це виявлення професійно-педагогічної компетентності викладачів, тобто інтегративного багатоаспектного стану, що характеризується гностичними, проектувальними, організаційно-операційними, комунікативними, контроль-но-мотиваційними знаннями й уміннями та стійкими професійно значущими особистісними якостями. Здатність до професійно-педагогічної діяльності досліджувалася за допомогою показників, які запропонувала Н. Кузьміна [1], модифікованих для нашого дослідження.

Суть діагностування полягала у визначенні показників усіх складових професійно-педагогічної компетентності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю. З використанням експертного методу було проведено оцінювання гностичних, проектувальних, організаційно-операційних, комунікативних, контроль-но-мотиваційних компетенцій викладачів за п'ятибальною системою. Прояв (значення) конкретної властивості (величини) кожної складової професійно-педагогічної компетентності оцінювався за відповідною шкалою вимірювання.

На початку та наприкінці формульовального експерименту з 180 слухачами експериментальної та контрольної групи, які навчались на другому, репродуктивному етапі розвитку педагогічної майстерності,

були проведені експертні оцінювання з метою виявлення ступеня вираженості складових професійно-педагогічної компетентності. Експертами виступали досвідчені методисти навчально-методичного центру професійно-технічної освіти (НМЦ ПТО). За допомогою першого зрізу визначалося, чи відрізняються слухачі ЕГ та КГ за початковим, вхідним ступенем вираженості компетенцій. Одержані кількісні значення за всіма складовими професійно-педагогічної компетентності були підраховані, а результати зведені в таблицю (табл. 2).

Таблиця 2

Результати сформованості професійно-педагогічної компетентності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю (формувальний етап)

Складові компетентності	Оцінювання	Кількість слухачів за ступенями вираженості, %					
		ЕГ			КГ		
		висок.	вище серед.	серед.	висок.	вище серед.	серед.
гностичні	I зріз	27,3	47,6	25,1	26,3	46,2	27,5
	II зріз	53,7	42,2	4,1	34,0	54,6	11,4
	Δ	26,4	-5,4	-21,0	7,7	8,4	-16,1
проектувальні	I зріз	24,1	31,6	44,3	27,3	30,1	42,6
	II зріз	52,1	34,7	13,2	41,3	39,5	19,2
	Δ	28,0	3,1	-31,1	14,0	9,4	-23,4
організаційно-операційні	I зріз	28,3	35,4	36,3	28,8	34,2	37,0
	II зріз	62,2	24,0	13,8	42,4	25,0	32,6
	Δ	33,9	-11,4	-22,5	13,6	-9,2	-4,4
комунікативні	I зріз	13,6	59,8	26,6	11,9	57,2	30,9
	II зріз	48,9	45,9	5,2	38,9	42,4	18,7
	Δ	35,3	-13,9	-21,4	27,0	-14,8	-12,2
контрольно-мотиваційні	I зріз	4,2	24,5	71,3	5,5	25,2	69,3
	II зріз	31,9	47,7	20,4	18,1	54,6	27,3
	Δ	27,7	23,2	-50,9	12,6	29,4	-42,0

У результаті дослідження виявлено, що початковий ступінь вираженості всіх компетенцій у контрольній і експериментальній групах викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю був практично однаковим. Аналіз результатів оцінювання слухачів після навчання на курсах свідчить про те, що освітній процес в експериментальних групах зазнав суттєвих позитивних змін. З табл. 2 видно, що найбільше зростають показники комунікативної складової (на 35,3 % збільшується кількість слухачів із високим ступенем вираженості), а

найкраще сформованими стають показники організаційно-операційної складової професійно-педагогічної компетентності – 62,2 % слухачів із високим ступенем. Прослідковується, водночас, відставання показників контрольної-мотиваційної складової як у ЕГ (31,9 % з високим ступенем), так і в КГ (18,1 %) у порівнянні з іншими складовими компетентності викладачів спецдисциплін.

На діаграмі (рис. 4) подано порівняння розвитку здатності до професійно-педагогічної діяльності в обох групах після формувального експерименту – приріст кількості слухачів експериментальної та контрольної груп із високим ступенем вираженості складових професійно-педагогічної компетентності.

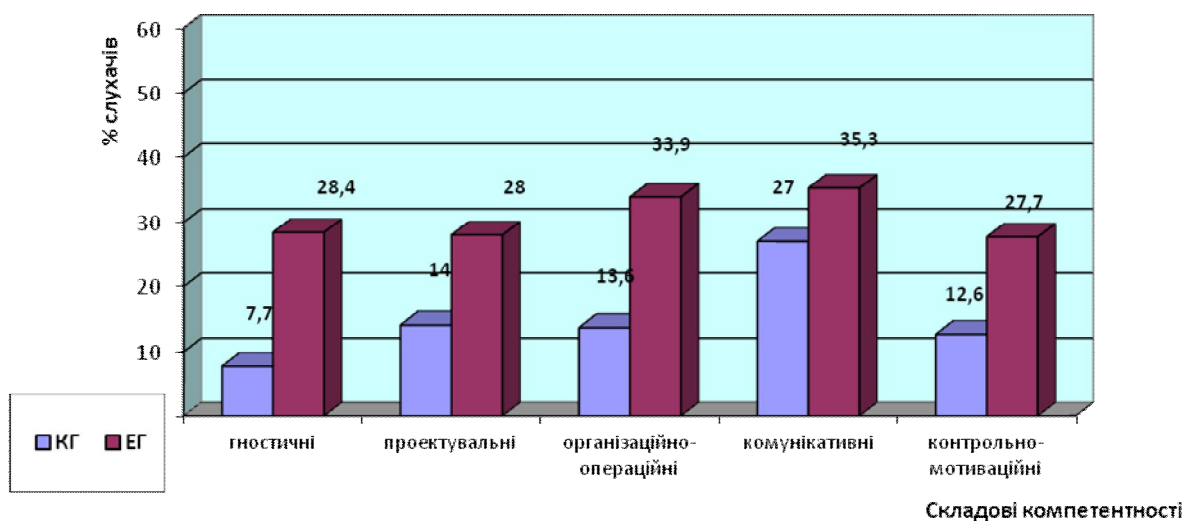

Рис. 4. Зміна кількості слухачів із високим ступенем вираженості складових професійно-педагогічної компетентності

Як видно з рис. 4, в експериментальній групі динаміка розвитку професійно-педагогічної компетенції, що визначає здатність до професійно-педагогічної діяльності, стабільна і майже однакова для всіх складових (від 27,7 % до 35,3 %) і перевершує динаміку розвитку в групах із традиційною методикою підвищення кваліфікації у 2,3 рази (у 3,7 – за гностичними, у 2 – за проектувальними, у 2,5 – за організаційно-операційними, в 1,3 – за комунікативними та у 2,2 – за контрольні-мотиваційними компетенціями). Це пояснюється тим, що за нашою методикою всі складові компетентності в єдності підпорядковані спільній меті – розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін.

Вважаємо, що істотний приріст професійно-педагогічної компетентності за всіма складовими у слухачів ЕГ – викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю – є свідченням стійкої позитивної дина-

міки розвитку педагогічної майстерності внаслідок застосування наших інновацій під час підвищення кваліфікації.

3. Досягнення **професійно-особистісної готовності** викладачів характеризується активізацією самостійності в судженнях і вчинках, відповідальності за якість своєї професійно-педагогічної підготовки, здатності до саморегуляції індивідуальних станів, співпраці з учнями та колегами на основі толерантності та емпатії, а також здатності брати на себе відповідальність, тобто професійної зрілості особистості викладача. Для оцінювання професійно-особистісної готовності викладачів спецдисциплін використовувалася методика педагогічних ситуацій [3, с. 445-452], яка дозволяє визначити, якою мірою педагогічний працівник готовий брати на себе відповідальність. На основі того, який вихід викладач знаходить із низки запропонованих складних педагогічних ситуацій, можемо чітко визначити його професійно-особистісну готовність як педагога.

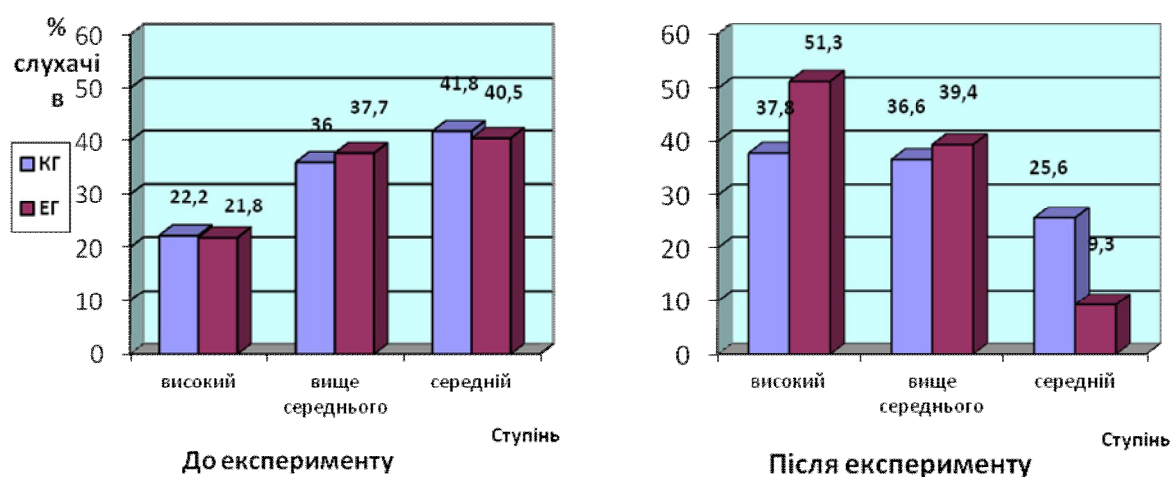

Рис. 5. Динаміка розвитку професійно-особистісної готовності у викладачів спецдисциплін – слухачів курсів підвищення кваліфікації

Перед початком і після курсів підвищення кваліфікації слухачам експериментальної та контрольної груп (120 осіб; етап самореалізації) були запропоновані по п'ять різних педагогічних ситуацій. Ознайомившись зі змістом кожної з них, вони обирали із запропонованих варіантів реагування на кожну ситуацію найбільш правильний, на їхню думку, або пропонували свою дію. Результати оцінювання після опрацювання представлені на рис. 5.

Як і в попередніх дослідженнях, контрольна й експериментальна групи на контрольному етапі експерименту показали однакові результати, але слухачі контрольної групи внаслідок підвищення кваліфікації за традиційною методикою незначно змінили свою професійно-особистісну готовність – кількість слухачів із високим ступенем

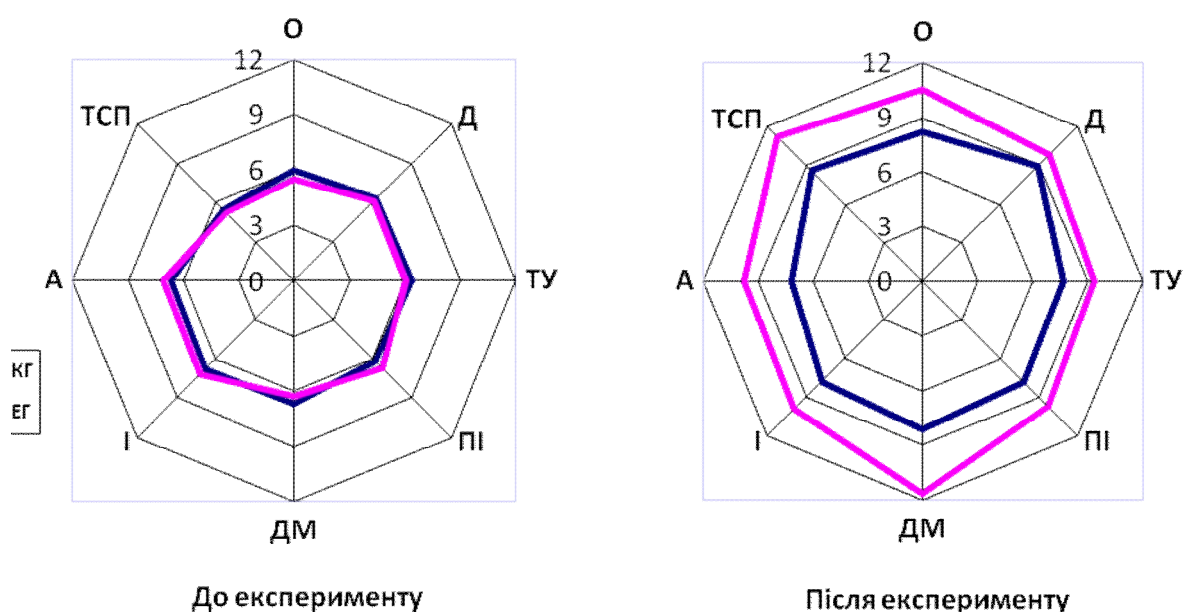
вираженості зріс на 15,6 %, тоді як в експериментальній групі цей показник збільшився на 29,5%; кількість викладачів зі ступенем готовності вище середнього залишилася практично без зміни, а з середнім – пропорційно зменшилася в обох групах. Якщо розглядати картину в цілому, то з рис. 5 видно, що професійно-особистісна готовність слухачів у експериментальній групі значно вища, ніж у контрольній, а її динаміка зростає майже вдвічі (в 1,9 разів). Це свідчить про те, що запропонована методика розвитку педагогічної майстерності ефективніша за традиційну систему підвищенню кваліфікації викладачів.

Отже, зміна ступеня професійно-особистісної готовності слухачів експериментальних і контрольних груп підтвердила доцільність обґрунтованих педагогічних умов і нашої методики. У результаті більшість – 51,3 % слухачів експериментальної групи гарантовано досягають рефлексивного рівня педагогічної майстерності. Такі викладачі орієнтовані на результат, вони бездоганно забезпечують проектування, організацію й управління навчальним процесом. Ці викладачі працюють інтенсивно і захоплено, успішно опановуючи нові технології, домагаються високих досягнень у навчальній роботі. У них практично не буває проблем з організацією учнівського колективу. Вони використовують різні методи і засоби, надаючи особливого значення логіці заняття, його змісту і дисципліні учнів, необхідній для плідної роботи впродовж усього курсу. Однак часто викладачі цього рівня педагогічної майстерності занадто суворі та підкреслено офіційні з учнями, прагнуть відсторонитися від їхніх особистих проблем і переживань, тому, навчаючись під їх керівництвом, учні можуть відчувати деяку напруженість, відчуженість і страх.

4. Для дослідження ***професійно-педагогічної креативності*** викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю, що відповідає творчому рівню сформованості педагогічної майстерності (впровадженню та застосуванню освітніх інновацій), використовувався модифікований тест “Креативність” Н. Вишнякової [2], який дозволяє виявити ступінь вираженості творчих схильностей викладача і побудувати психологічний креативний профіль його особистості. Тест охоплював вісім показників: оригінальність педагогічних прийомів і вирішення нестандартних ситуацій, допитливість (зорієнтованість на пошук та оволодіння новими знаннями, засобами, прийомами), творча уява, педагогічна інтуїція, дивергентне педагогічне мислення й уміння вести дослідницько-експериментальну роботу, інноваційність (педагогічна інноваційна діяльність), антиципація (педагогічне передбачення), творче ставлення до кухарської справи та навчання кухарів.

У результаті проведеного дослідження та статистичного опрацювання одержаних даних на основі багатовимірної порівняльної характеристики показників професійно-педагогічної креативності слухачів експериментальної та контрольної груп (80 осіб), які перебували на евристичному етапі розвитку педагогічної майстерності, було з'ясовано, що позитивна динаміка простежується за всіма показниками у слухачів обох груп (рис. 6, табл. 3).

Однак зіставлення результатів тестування (рис. 6) переконує, що креативність як характеристика творчого рівня педагогічної майстерності, яка виявляється у найбільш повному виявленні своїх особистісних можливостей і втілення їх у реальних результатах освітньої діяльності та постійному самовдосконаленні, краще виражена в експериментальній групі. Це свідчить про більш гармонійний розвиток слухачів ЕГ – викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю – у процесі підвищення кваліфікації. Усі показники креативності у слухачів експериментальної групи перебувають у діапазоні 9-12 балів, що відповідає високому ступеню вираженості, а у слухачів контрольної групи – в діапазоні 6-9 балів (середній ступінь). Як видно з рис. 6, найбільше в ЕГ зросло дивергентне мислення і творче ставлення до професії, найменше – творча уява викладачів.

Примітки: О – оригінальність, Д – допитливість, ТУ – творча уява, ПІ – педагогічна інтуїція, ДМ – дивергентне мислення, І – інноваційність, А – антиципація, ТСП – творче ставлення до професії

Рис. 6. Динаміка розвитку професійно-педагогічної креативності викладачів спецдисциплін – слухачів курсів підвищення кваліфікації

Таблиця 3

Результати сформованості професійно-педагогічної креативності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю (формувальний етап)

Групи	Оцінювання	Середні показники креативності							
		О	Д	ТУ	Ш	ДМ	І	А	ТСП
КГ	на початку	6	6,3	6,4	6,2	6,7	6,8	6,7	5,4
	наприкінці	8,2	8,9	7,7	7,8	8,1	7,8	7,2	8,6
	Δ	2,2	2,6	1,3	1,6	1,4	1,0	1,5	3,2
ЕГ	на початку	5,5	6,1	6	6,7	6,3	7,2	7,1	5,2
	наприкінці	10,5	9,8	9,4	9,7	11,6	9,9	9,8	11,2
	Δ	5,0	3,7	3,4	3,0	5,3	2,7	2,7	6,0

Аналіз систематизованих результатів тестування (табл. 3) показує, що за всіма показниками зростання креативності в експериментальній групі вище: у 2,3 рази – за оригінальністю, в 1,4 – за допитливістю, у 2,6 – за творчою уявою, в 1,9 – за педагогічною інтуїцією, у 3,8 – за дивергентним мисленням, у 2,7 – за інноваційністю, в 1,8 – за антиципацією, в 1,9 – за творчим ставленням до професії. У середньому за всіма показниками креативності навчання в ЕГ ефективніше у 2,3 рази.

Результати оцінювання, систематизовані за кількістю викладачів із різним ступенем вираженості креативності, подані на рис. 7.

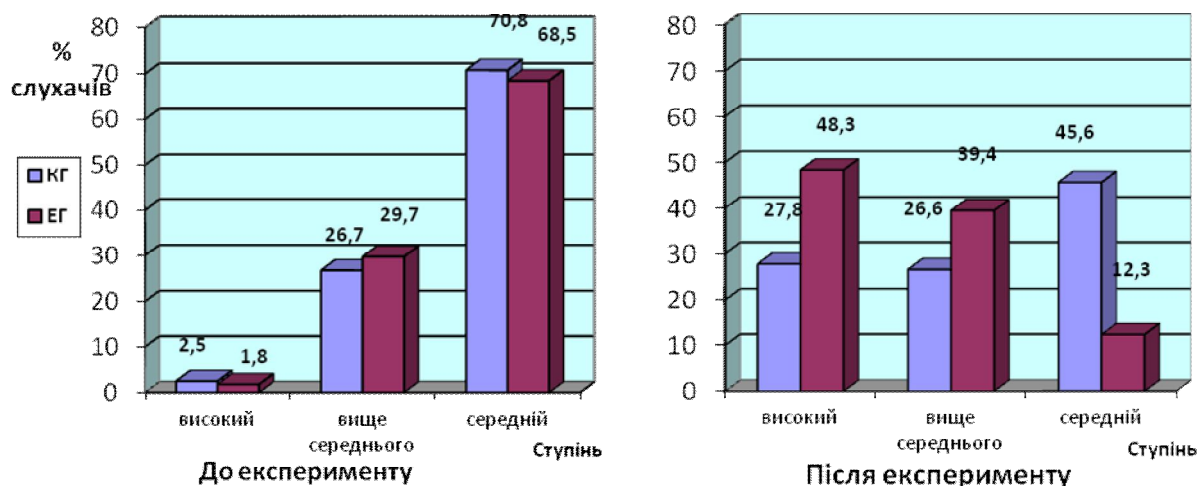

Рис. 7. Динаміка розвитку професійно-педагогічної креативності у викладачів спецдисциплін – слухачів курсів підвищення кваліфікації

Як видно з рис. 7, кількість слухачів із високим ступенем вираженості професійно-педагогічної креативності зросла в експериментальній групі на 46,5 %, а в контрольній – на 25,3%; кількість виклада-

чів зі ступенем готовності вище середнього в ЕГ зросла а 9,7 %, а в КГ залишилася практично без змін. Це ще раз підтверджує ефективність нашої методики та педагогічних умов.

Викладачі спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю з високим ступенем креативності, за нашими спостереженнями, не лише спроможні до створення та впровадження інноваційних технологій професійної підготовки, вони відрізняються чуйністю, педагогічним тактом, покликанням до освітянської діяльності, доброзичливим ставленням до учнів і колег, прагненням поділитися своїми напрацюваннями та не припиняти самовдосконалення у професії. Водночас викладачі з розвинутою на творчому рівні педагогічною майстерністю здатні самостійно розробляти авторські системи діяльності, критично їх оцінювати і коригувати, а також добре розуміють, де, як і чому їм далі навчатися, продовжуючи розвивати компоненти власної майстерності. Відзначимо ще раз, що досягнутий рівень професійної майстерності не можна вважати завершеним і встановленим назавжди; навпаки, під впливом багатьох чинників він змінюється і без постійного саморозвитку швидко знижується. З урахуванням цього дуже важливо, щоб процес розвитку педагогічної майстерності у викладачів не закінчувався із завершенням експерименту, а був постійним, завжди мав творчий характер, розвивав потенціал педагогічних працівників у активній самореалізації та творчій професійно-педагогічній діяльності в освітньому середовищі.

Зрозуміло також, що одні лише курси підвищення кваліфікації (82 год., з них 24 год. – курс “Розвиток педагогічної майстерності”) не можуть спричинювати значне зростання педагогічної майстерності викладачів, яке показав експеримент, особливо на евристичному етапі. Вони лише “вивільняють” і “проявляють” за допомогою нашої методики їхні педагогічні здібності та якості, які викладачі накопичують шляхом щоденної безперервної роботи над собою, а також методичної роботи в навчальних закладах. Успіхи, у свою чергу, стимулюють педагогічних працівників до подальшого саморозвитку.

Можемо зробити висновок, що запропоновані педагогічні умови та методика розвитку педагогічної майстерності дозволяють стимулювати прагнення викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю підвищити рівень особистісної зрілості, готовності та професіоналізму, які є результатом самостійного засвоєння й усвідомлення соціально-культурних норм, професійно-педагогічних компетенцій, моральних цінностей тощо і виступають як головний чинник професійного піднесення та самовдосконалення особистості педагога.

Для статистичного підтвердження достовірності отриманих даних використовувався критерій χ^2 . Відповідно до методики перевірки, за кожним із компонентів педагогічної майстерності заповнювалися таблиці й обчислювалися очікувані частоти для двох випадків: на початку та наприкінці експерименту.

У табл. 4 подані підсумкова кількість слухачів контрольних та експериментальних груп курсів підвищення кваліфікації, які досягли високого ступеня вираженості показників, що визначають сформованість педагогічної майстерності за її компонентами.

Таблиця 4

Результати сформованості критеріїв педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю наприкінці експерименту

№ з/п	Критерії педагогічної майстерності	Групи	Всього слухачів у підгрупах	Досягли високого ступеня вираженості	
				осіб	%
1.	Загальнопедагогічна підготовка	КГ	140	9	6,4
		ЕГ	140	27	19,3
2.	Здатність до професійно-педагогічної діяльності	КГ	180	27	15,0
		ЕГ	180	54	30,0
3.	Професійно-особистісна готовність	КГ	120	19	15,8
		ЕГ	120	35	29,2
4.	Професійно-педагогічна креативність	КГ	80	20	25,0
		ЕГ	80	37	46,3

Експериментальне дослідження дало змогу отримати такі результати: кількість слухачів експериментальної групи, які досягли когнітивного рівня сформованості педагогічної майстерності внаслідок застосування обґрунтованих педагогічних умов і розробленої методики, досягла 19,3 %, функціонального – 30,0 %, рефлексивного – 29,2 %, а четвертого, творчого рівня – 46,2 %. У контрольній групі ці показники значно нижчі та становлять відповідно: когнітивного рівня – 6,4 %, функціонального – 15,0 %, рефлексивного – 15,8 %, а творчого – 25,0 %, (рис. 8).

Таким чином, узагальнені результати педагогічного експерименту свідчать про доцільність використання обґрунтованих педагогічних умов і запропонованої методики розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю. У ході педагогічного експерименту в слухачів курсів підвищення кваліфікації, які на-

вчалися за нашою методикою, у порівнянні з контрольною групою було виявлено більш ефективний розвиток критеріїв, які визначають рівень педагогічної майстерності (загальнопедагогічна підготовленість, здатність до професійно-педагогічної діяльності, професійно-особистісна готовність, професійно-педагогічна креативність). У результаті розвитку всіх компонентів педагогічної майстерності (когнітивно-ціннісного, компетентісно-технологічного, рефлексивно-особистісного, творчо-інноваційного) викладачі спецдисциплін ПТНЗ стають спроможними планувати, творчо здійснювати та прогнозувати наслідки власної освітньої діяльності – процесу формування професійно компетентних фахівців кулінарного профілю. Це свідчить про доцільність впровадження запропонованих інновацій у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників для розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю.

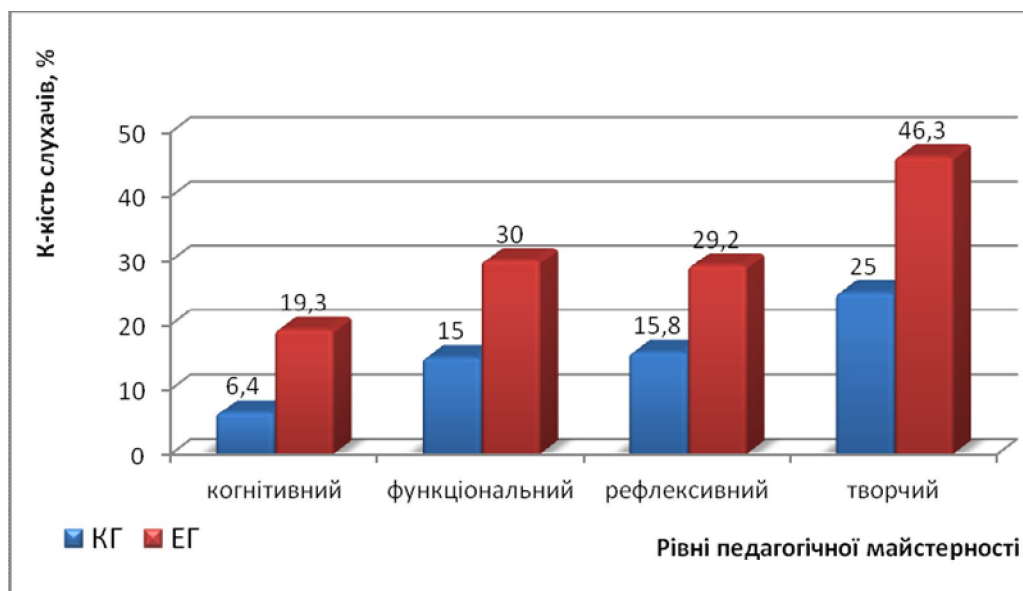

Рис. 8. Динаміка сформованості критеріїв педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю (формувальний етап)

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням діагностичних програм і методик відстеження та коригування процесу підвищення кваліфікації. Подальших досліджень потребує вивчення мотивації, цілісної орієнтації та професійного потенціалу особистості викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю на усіх етапах неперервної освіти, вивчення зарубіжного досвіду підвищення кваліфікації педагогів професійного навчання.

Посилання:

1. Анализ педагогической деятельности преподавателей и мастеров производственного обучения профтехучилища : метод. рекомендации / под ред. *Н. В. Кузьминой*. — М. : Высш. шк., 1978. — 121 с.
2. *Вишнякова, Н. Ф.* Креативная акмеология. Психология высшего образования : монография : в 2-х т. / *Наталья Федоровна Вишнякова*. — Т. 1 : Психология развития творческой личности взрослого человека. — Изд. 2-е, доп. и перераб. — Мн. : ООО “Дебор”, 1999. — 238 с.
3. *Немов, Р. С.* Психология : учеб. для студ. пед. вузов : в 3 кн. — 3-е изд. / *Р. С. Немов*. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — Кн. 3 : Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. — 632 с.
4. *Оверко, Н. Я.* Методика розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю : методичний посібник / *Наталья Оверко*. — Львів : НМЦ ПТО у Львів. обл., 2015. — 45 с.
5. *Оверко, Н. Я.* Педагогічні умови розвитку фахової майстерності викладачів спецтехнологій у ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації / *Наталья Оверко* // Молодий вчений : науковий журнал. — 2015. — № 2 (17) лютого. — Ч. IV. — С. 82-87.

References (transliterated and translated):

1. Analiz pedagogicheskoy deyatel'nosti prepodavateley i masterov proizvodstvennogo obucheniya proftekhuchilishcha : metod. rekomendatsii (Analysis of the pedagogical activity of vocational school teachers and trainers : Method. recommendations) / Ed. by *N. V. Kuzmina*. Moscow, 1978. 121 p.
2. *Vishniakova, N. F.* Kreativnaya akmeologiya. Psikhologiya vysshego obrazovaniya : monografiya : v 2-kh t. (Creative Acmeology. Psychology of Higher Education : monograph: in 2 volumes). Vol. 1 : Psychology of development of creative personality of an adult. Minsk, 1999. 238 p.
3. *Nemov, R. S.* Psikhologiya : ucheb. dlya stud. ped. vuzov : v 3 kn. (Psychology: Textbook for students of ped. higher schools : in 3 books. Moscow, 1999. — Book 3 : Psychodiagnostics. Introduction to the scientific psychological research with the elements of mathematical statistics. 632 p.
4. *Overko, N. Ya.* Metodyka rozvytku pedahohichnoi maisternosti vykladachiv spetsdystsyplin PTNZ kulinarnoho profilu : metodychnyi posibnyk (Methods of developing pedagogical skills of specialty subject teachers of culinary vocational schools : method. manual). Lviv, 2015. 45 p.
5. *Overko, N. Ya.* Pedahohichni umovy rozvytku fakhovoi maisternosti vykladachiv spetstekhnolohii u PTNZ kulinarnoho profilu u protsesi pidvyshchennia kvalifikatsii (Pedagogical conditions of developing professional skills of special technology teachers of culinary vocational schools at advanced training courses). // Young scientist : scientific journal, 2015. № 2 (17) February. Part IV. P. 82-87.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2014

Н. Оверко

**Развитие педагогического мастерства преподавателей спецдисциплин
ПТУЗ кулінарного профіля: результати експеримента**

В статье отражены результаты экспериментальной проверки педагогических условий (разработка и внедрение дисциплины “Развитие педагогического мастерства” для повышения квалификации преподавателей; проектирование и применение инновационных форм, методов и технологий развития педагогического мастерства и их применение в процессе повышения квалификации; ориентированность процесса развития педагогического мастерства преподавателей спецдисциплин на актуализацию их потребностей постоянного самосовершенст-

вовання в професійно-педагогічній діяльності; направленість курсів підвищення кваліфікації на гармонічне розвиток кожного з компонентів педагогічного майстерства) і впровадження методики розвитку педагогічного майстерства викладачів спеціальних дисциплін ПТУЗ кулінарного профілю в процесі підвищення кваліфікації. Представлена схема поетапного розвитку педагогічного майстерства викладачів спеціальних дисциплін ПТУЗ кулінарного профілю. Изложены количественный и качественный анализ эффективности разработанной методики, проведена проверка полученных данных. Сравнение результатов обучения слушателей на курсах повышения квалификации по традиционной системе и последствий внедрения разработанной методики в соответствии с обоснованными педагогическими условиями, направленными на развитие педагогического мастерства преподавателей специальностей ПТУЗ кулінарного профілю, свидетельствует о целесообразности внедрения предложенных инноваций в систему повышения квалификации педагогов ПТУЗ.

Ключевые слова: професійно-технічні навчальні заклади кулінарного профілю, викладач спеціальних дисциплін, педагогічне майстерство, педагогічні умови, курси підвищення кваліфікації.

N. Overko

Development of Pedagogical Skills of Special Subject Teachers of Culinary Vocational Schools: Results of the Experiment

The article presents the results of experimental verification of pedagogical conditions (development and introduction of the “Pedagogical Skills Development” subject to improve the teachers’ skills; design and application of innovative forms, methods and technologies for the pedagogical skills development and their application in the process of training; orientation of development of pedagogical skills of teachers of special subjects on updating their needs for continuous improvement in professional and educational activities; training courses focus on the harmonious development of each component of pedagogical skills) and implementation of techniques of the development of pedagogical skills of special subjects teachers of culinary vocational schools in the process of qualification improvement. The article also presents the scheme of the staged development of pedagogical skills of special subjects teachers of culinary vocational schools. The quantitative and qualitative analysis of the effectiveness of the developed technique is depicted; the obtained data are checked. The comparison of the results of training students at advanced training courses in the traditional system and the effects of the introduction of the developed method in accordance with the valid pedagogical conditions aimed at the development of pedagogical skills of special subjects teachers of culinary vocational schools shows the feasibility of implementing the proposed innovations while training vocational schools teachers at advanced training courses.

Key words: culinary vocational schools, teacher of special subjects, pedagogical skills, pedagogical conditions, advanced training courses.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор А. В. Литвин